komis ir kt. Rūsio fragmentas buvo apie 15x3,5 m dydžio (tęsėsi į ŠR už žvalgytos trasos ribų). Tranšėjos PV pusėje fiksuota rūsio PV siena, kurios aiškiau nepavyko užfiksuoti dėl supiltinių sluoksnių, kurie nuolat byrėjo į kastą tranšėją. Remiantis PR rūsio sienos fiksacija, galima teigti, jog rūsys buvęs įgilintas iki maždaug 3 m. Visas rūsio tūris buvo užpildytas statybinėmis atliekomis ir metalo laužu, kuris datuojamas XX a. III ketvirčiu. Rūsio sienos mūrytos iš raudonų plytų, tarpusavyje rištų cementiniu skiediniu. Vidinė rūsio sienų pusė buvusi tinkuota cementiniu tinku, ant kurio buvo matyti nusilupusių aliejinių dažų. Panašu, jog šį buvusio pastato fragmentą reiktų sieti su senąja Klaipėdos akcine alaus darykla, kuri buvo įsteigta 1871 m.

Kastos šiluminių tinklų trasos vietoje, Bangų ir Kūlių Vartų gatvių ŠR pusėje fiksuotas apie 3 m ilgio (ŠR–PV kryptimis), apie 2–2,5 m pločio (ŠV–PR kryptimis) buvusio pastato fragmentas. Pagal mūro techniką šį statinio fragmentą reiktų datuoti XIX a. II puse – XX a. I puse (pamatų fragmentas, kur akmenys rišti kalkiniu skiediniu), o XX a. II pusėje prie šio pamato buvo prijungtas plėtinys. Atidengtų mūrinių konstrukcijų fragmentai nebuvo išardyti (nuardyta tik betoninė plokštė, klota iš raudonų skylėtų plytų, o ant viršaus išlietas betonas). Likusiose žvalgytose inžinerinių komunikacijų tranšėjose fiksuoti tik supiltiniai bei permaišyti sluoksniai be archeologinės ar muziejinės vertės turinčių radinių.

Kūlių Vartų St. 7

In 2017, three areas (a total of 133.5 m^2) were excavated and 494 m^2 surveyed on the plot at Kūlių Vartų St. 7, Klaipėda. 18th–19th-century cultural layers were unearthed at a depth of 0.6–1 m. During the excavation, glass shards, (brown, green, and violet) glazed pottery, polychromic tile and (black, green) glazed tile fragments, and kaolin pipe fragments dating to the second half of 18th century were found in areas 1–3.

The remains of the old Klaipėda brewery from the second half of the 19th–first half of the 20th-century (Fig. 1) were unearthed during the survey. The 15 m x 3.5 m remains of a brick cellar were partially unearthed between the modern day brewery and a soviet building. The 9.6 m x 60 cm remains of a mid-20th-century building were unearthed in area 1 (Fig. 2).

A 1.75 m x 1.65 m fragment of a burnt fence dating to the second half of the 17th (early 18th century) was unearthed at a depth of 1.1 m in area 1 (Fig. 3).

Milda Jurgauskaitė

Tyrimai Klaipėdos senamiestyje

2017 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Klaipėdos senamiestyje, kur artimiausiu metu prasidės vadinamojo buvusios Junkerių gatvės bei kvartalo atkūrimo darbai. Šis kvartalas yra tarp Aukštosios, Daržų, Didžiosios Vandens, Mėsininkų, Sukilėlių ir Tomo gatvių. Jame buvę pastatai sudegė iki 1945 m. sausio. 1944 m. gruodžio mėnesio aerofotografijoje (kopija saugoma BRIAI) užfiksuota, kad kvartale iš stovėjusių namų likusios tik sienos (1 pav.). Po karo jos nugriautos, suformuota žalioji zona, ir įrengtas iki šių dienų išlikęs stadionas.

Pagal istorinius rašytinius ir kartografinius šaltinius, tirtoje vietoje pirminis užstatymas yra buvęs ne anksčiau nei XVII a. Teritorijos aplinkoje tekėjo Senoji Dangės vaga, užpilta XVII a. II pusėje. Ją užpylus atsirado Junkerių gatvė, kuri nuo Aukštosios gatvės tęsėsi pilies griovių link. Palei ją, anot J. Tatorio (Tatoris J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki*

1939 metų, V., 1994, p. 138), dviem eilėmis rikiavosi kareivių, kuriems buvo leista gyventi su šeimomis ir verstis amatais, namai. Tikėtina, kad iki II Pasaulinio karo buvę mūriniai namai jau pradėti statyti XVIII a. Jų, kaip ir greta esančio kvartalo tarp Aukštosios, Daržų, Didžiosios Vandens bei Vežėjų gatvių su XVIII a. mūriniais gyvenamaisiais bei fachverko tipo sandėliais, nepalietė 1854 m. miesto gaisras.

Ankstesni tyrimai minėtoje vietoje vykdyti 1985–1986 m. (R. Sprainaitis). Jų metu aptikti XVII–XIX a. kultūriniai sluoksniai (*LIIR*, f. 1, b. 1480, 1486). Sklype išskirti 3 chronologiniai etapai. Seniausiam priskirta ir vietomis aptikta 25–65 cm storio juoda daržų žemė, kurioje rasta XVII a. I pusės – vidurio buitinės keramikos. Antrasis, datuojamas XVII a. II puse – XVIII a. pradžia, fiksuotas visose tirtose vietose, kur jau fiksuoti pamatų fragmentai bei kiemo grindinių dalys. Paskutiniam etapui priskirti XVIII–XIX a. kultūriniai sluoksniai.

2017 m. žvalgomieji tyrimai vyko dviem etapais. Rugsėjį pirmiausia šurfuoti Sukilėlių g. 3 ir 5 sklypai (3 šurfai, 10 m^2 plotas), o vėliau tirtos suprojektuotų inžinerinių tinklų vietos (5 šurfai, 11 m^2 plotas). Sukilėlių g. 3 ir 5 sklypuose tirtuose šurfuose 1–3 išsiskiria du horizontai. Pirmojo XIX–XX a. horizonto sluoksniai fiksuoti vidutiniškai iki 1,3–1,5 m gylio. Šurfe 1, maždaug 35 cm gylyje aptiktas 40 cm skersmens iš netašytų lauko akmenų krautas pamatas, o likusiuose šurfuose – vien permaišyti sluoksniai, suformuoti valant teritoriją nuo pastatų liekanų bei tarybiniu laikotarpiu įrengiant stadioną.

Antrasis, datuojamas XVII a. pabaiga – XVIII a., horizontas išskirtas vidutiniškai nuo

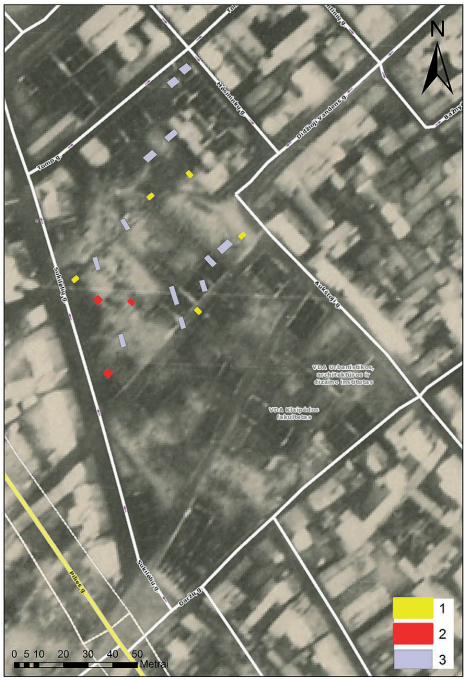

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas 1944 m. gruodžio mėnesio aerofotografijoje: 1 – tyrimai projektuojamų inžinerinių tinklų vietoje; 2 – tyrimai Sukilėlių g. 3, 5 sklypuose; 3 – R. Sprainaičio 1985–1986 m. tyrimai. M. Jurgauskaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the evaluated location in a December 1944 aerial photograph: 1 – evaluation at the site of planned utility lines; 2 – evaluations on the plots at Sukilėlių St. 3 and 5; 3 –1985–1986 investigations by R. Sprainaitis.



2 pav. Šurfas 2 Sukilėlių g. 3, 5 iš ŠV. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 2. Test pit 2 at Sukilėlių St. 3, 5, as seen from the NW.



3 pav. Puodynė su stilizuotu sirenos atvaizdu iš Sukilėlių g. 3. R. Niurnaitytės nuotr.

Fig. 3. A jar with a stylised siren from Sukilėlių St. 3.



4 pav. XIX–XX a. pastato grindys bei pamatas šurfe 2 iš ŠR. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 4. The 19th–20th-century building floor and foundation in test pit 2, as seen from the NE.

1,3–1,5 m gylio. Sluoksnis tamsus, humusingas, vienalytis. Šio laikotarpio struktūrų aptikta šurfuose, kastuose arčiau Sukilėlių gatvės. Viename šurfe (šurfas 1), vidutiniškai 1,35 m gylyje aptikta apie 1,2 m aukščio iš lentų sudėta ūkinė dėžė ar šulinys. Į šurfą pateko vien išorinė šios struktūros dalis. Kitame ties Sukilėlių gatve tirtame šurfe (šurfas 3) apie 2 m gylyje aptikta įkasta drenažinė statinė, o šalia jos 2,2 m gylyje įkastas apie 21 cm skersmens stačiakampio pjūvio tašytas stulpas.

Šurfai tirti iki vidutiniškai 2,85–2,95 m gylio, tačiau įžemis nepasiektas (2 pav.). Apatiniuose sluoksniuose aptikti radiniai – tai XVII a. viduriui – II pusei būdingi Klaipėdos senamiesčio buitinės bei statybinės keramikos šukės (3 pav.). Tolesnę sluoksnių stratigrafiją siekta nustatyti rankiniu kalamuoju zondu. Vien centrinėje dabar neužstatytos teritorijos dalyje, tirto šurfo 2 vietoje, vidutiniškai apie 4,5 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus zondu pasiektas įžemis – gelsvas smėlis.

Šurfas 1 tirtas ties Sukilėlių gatve projektuojamos būsimos gatvės vietoje. Čia iki 1 m gylio fiksuoti XX a. II pusėje permaišyti sluoksniai, aptiktos dvi XX a. II pusės inžinerinių komunikacijų linijos: elektros kabelis bei vandentiekio (?) vamzdis. Apie 1 m gylyje atidengti netašyti lauko akmenys – buvusio grindinio liekanos. Nuardžius grindinį toliau fiksuotas apie 45 cm storio juosvos žemės sluoksnis. Vidutiniškai 1,7 m gylyje atidengtas ŠR–PV kryptimi paguldytas iš lentų sudėtas vandens latakas, kuris pagal žinomus analogus datuojamas XVIII a. Tyrimai vykdyti iki 2,2 m gylio, įžemis nepasiektas.

Šurfas 2 tirtas projektuojamos būsimos gatvės vietoje, ties Tomo g. 2A sklypu. Tyrimų vietoje nuėmus apie 45 cm storio paviršinį žemės sluoksnį, atidengtas anksčiau čia stovėjusio pastato pamatas bei plytomis grįstos grindys (4 pav.). Pastato pamatas sudėtas iš aptašytų lauko akmenų, surištų kalkių skiediniu. Išplėtus šurfą, greta pamato aptikta stipriai apardyta plytų, rištų kalkių skiediniu, sankaupa. Ties pamatu įsigilinta iki 1,5 m, įžemis nepasiektas. Pamatas datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia.

Šurfas 3 tirtas projektuojamos būsimos gatvės vietoje, daugmaž ties Tomo g. 2A ir 2B

sklypų riba. Buvusio užstatymo mūrinė pastato siena atidengta apie 35 cm gylyje (5 pav.). Pamatas neardytas. Preliminariai jis datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pradžia. Gilinantis šalia jo, fiksuoti niveliaciniai molio sluoksniai. Vidutiniškai 1,75 m gylyje pasiektas tamsiai rudo priemolio sluoksnis bei maždaug 2 m gylyje – kelios horizontalios lentos (XVIII a. horizontas). Dėl mažo tiriamo ploto jos paliktos neardytos. Šurfas tirtas iki 2,1 m gylio, įžemis nepasiektas.

Šurfas 4 tirtas ties įėjimu į Klaipėdos parodų rūmus, kitapus Aukštosios gatvės. Tirtoje vietoje iki 1,65 m gylio fiksuoti sluoksniai, suformuoti XIX–XX a. Vidutiniškai 1,7 m gylyje atidengti keli stambūs moliu surišti akmenys – tikėtina, kad tai gali būti nuardyto XVIII a. fachverkinio pastato pamatas. Greta jo fiksuotas apie 80 cm storio tamsiai rudas sluoksnelis, po kuriuo apie 2 m gylyje pasiektas gelsvas smėlis – įžemis. Kalant zondą įsigilinta iki 3 m gylio, fiksuotas vandeningas pilkas smėlis.

Šurfas 5 tirtas būsimos Junkerių gatvės vietoje, jos centrinėje dalyje, kur dabar yra Aukštosios bei Sukilėlių gatvių įrėmintas skverelis. Tirtoje vietoje apie 45 cm gylyje atidengtas buvusio grindinio fragmentas. Grindinys neardytas. Greta jo iki 1,65 m gylio fiksuoti perkasti sluoksniai, o pasiekus minėtą gylį aptiktas R–V kryptimi paklotas XX a. I pusės keraminis kanalizacijos vamzdis. Įžemis nepasiektas.

Įvertinus 2017 m. žvalgomųjų tyrimų rezultatus, nustatyta, kad ankstyviausia žmonių veikla šioje senamiesčio dalyje prasidėjo ne anksčiau nei XVII a. viduryje. Būtent šiuo laikotarpiu buvo užpilama Senoji Dangės vaga. Šios senvagės pakrantė aptikta šurfe ties įėjimu į Klaipėdos parodų rūmus, apie 2 m gylyje, o jau iki 4,5 m gylio Dangės senvagę žymintys sluoksniai fiksuoti tirtame šurfe Sukilėlių g. 5 sklype. Tiriant siekta kuo mažiau pažeisti aptiktas struktūras, kurias bus galima plačiau atidengti bei užfiksuoti tolesnių detaliųjų tyrimų metu.



5 pav. XIX–XX a. pastato pamatas šurfe 3 iš PV. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 5. The 19th–20th-century building foundation in test pit 3, as seen from the SW.

The Investigations in Klaipėda Old Town

In 2017, a field evaluation (8 test pits totalling 21 m^2) was conducted in Klaipėda Old Town, where the recreation of the pre-war street network was foreseen (Figs. 1, 2). It was determined that the earliest economic activity in the evaluated area began no earlier than the mid-17th century (Fig. 3). The foundations and paving of 19th–20th-century buildings (Figs. 4, 5) were recorded in the test pits on Tomo Street. The greater part of the plot occupied the site of a former River Dangė bed dug in the mid-17th century. The ground's surface that existed on the riverbank was discovered only in a test pit near Aukštoji Street.